

OBSAH

PŘEDMLUVA K DRUHÉMU VYDÁNÍ	13
--------------------------------------	----

ČÁST I. PŘEDMĚT A HISTORIE SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE

1. PŘEDMĚT A MÍSTO SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE V SYSTÉMU VĚD	17
---	----

Jozef Výrost, Ivan Slaměník

1.1 Milníky na cestě ke konstituování sociální psychologie	17
1.2 „Rodiče“, „sourozenci“ a „děti“ sociální psychologie	18
1.3 Vývojová období a vývojové úlohy sociální psychologie	21
1.4 Sociální psychologie a její self-concept: reflexe předmětu vědní disciplíny	25
1.5 Od hraniční disciplíny přes interdisciplinaritu k transdisciplině	29
Souhrn	30
Klíčová slova	30
Literatura	31

2. HISTORIE SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE	33
--	----

Alena Zel'ová

2.1 K pramenům – myšlenkové zdroje sociální psychologie	33
2.2 Období rozvoje sociálněpsychologických výzkumů a teoretických konceptů	34
2.3 Období pochybností	37
2.4 Sociálněpsychologická reflexe postmoderního světa	39
2.5 Na prahu třetího tisíciletí	40
2.6 Sociální psychologie v Čechách (Československu)	42
Souhrn	44
Klíčová slova	44
Literatura	45

3. SOCIALIZACE	49
--------------------------	----

Eva Sollárová

3.1 Socializace jako pojem	49
3.2 Činitelé socializace	50
3.2.1 Rodina, škola a vrstevnické skupiny	50
3.2.2 Socializace v podmínkách práce/organizace	53
3.2.3 Masmédia	53
3.3 Sociální učení	54
3.3.1 Teorie sociálního učení N. E. Millera a J. Dollarda	54
3.3.2 Teorie sociálního učení J. Rottera	55

3.3.3	Teorie sociálního učení R. Searse	55
3.3.4	Teorie sociálního učení A. Bandury	56
3.4	Kultura, společnost a osobnost	58
3.4.1	Kultura	58
3.4.2	Společnost a osobnost	59
3.4.3	Kulturní a společenská podmíněnost člověka	60
	Souhrn	63
	Klíčová slova	63
	Literatura	64

ČÁST II. JEDINEC A SOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ

4.	SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE OSOBNOSTI	69
	<i>Jozef Výrost</i>	
4.1	Stručně z historie	69
4.2	Sociální psychologie a psychologie osobnosti	70
4.3	Problém stability osobnostních charakteristik	72
4.4	Problém struktury osobnosti	75
4.4.1	Pětifaktorový model struktury osobnosti (Big Five)	75
4.4.2	Struktura interpersonálních osobnostních rysů	77
4.4.3	Vztahy modelu interpersonálních rysů a modelu struktury rysů osobnosti	79
4.5	Místo závěru: interakční přístup ke studiu osobnosti	80
	Souhrn	83
	Klíčová slova	83
	Literatura	83
5.	SEBESYSTÉM, VZTAH K VLASTNÍMU JÁ	89
	<i>Petr Macek</i>	
5.1	Specifičnost jáské zkušenosti	89
5.1.1	Subjektivnost a jedinečnost	89
5.1.2	Dvojakost jáství	90
5.2	Já jako subjekt činnosti, poznávání a prožívání	90
5.2.1	Základní charakteristiky činného já	91
5.2.2	Selektivní vědomí a pozornost	91
5.2.3	Souvztažnost činného já a paměti	92
5.2.4	Činné já a seberegulace	92
5.3	Já jako objekt vlastní reflexe	92
5.3.1	Sebesystém a další příbuzné konstrukty	93
5.3.2	Jáské reprezentace, vztahový rámec uvažování o já	94
5.4	Kognitivní složka sebesystému – sebepojetí	96
5.4.1	Obsahové charakteristiky sebepojetí	96
5.4.2	Hypotetický model obsahu sebepojetí	97
5.4.3	Formativní parametry obsahu	98
5.5	Emocionální složka sebesystému – sebehodnocení a celkový vztah k sobě	99

5.5.1	Interpersonální kontext a obrana sebehodnocení	99
5.5.2	Globální sebehodnocení a vědomí vlastní hodnoty	101
5.6	Konativní složka sebesystému – seberegulace	102
5.6.1	Strategické sebeprezentace	102
5.6.2	Sebepotvrzující strategie	102
5.6.3	Sebemonitorování	103
5.6.4	Osobní a společenské standardy a seberegulace	103
	Souhrn	103
	Klíčová slova	104
	Literatura	104
6.	IDENTITA V SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGII	109
	<i>Viera Bačová</i>	
6.1	Identita – definice, přístupy, zkoumání	109
6.1.1	Vymezení identity a jejich vývoj	109
6.1.2	Přístupy k vymezení identity	111
6.1.3	Zkoumání identity v psychologii	113
6.2	Teorie a zkoumání identity v psychologických směrech	114
6.2.1	Teorie ego identity	115
6.2.2	Teorie identity v symbolickém interakcionismu	117
6.2.3	Teorie sociální identity a etnolingvistická teorie identity	117
6.2.4	Procesy konstruování identity	119
6.2.5	Integrované teorie identity v psychologii	120
6.2.6	Postmoderní přístupy k identitě v psychologii	122
	Souhrn	124
	Klíčová slova	124
	Literatura	125
7.	POSTOJE, JEJICH UTVÁŘENÍ A ZMĚNA	127
	<i>Jozef Výrost</i>	
7.1	Základní vymezení a funkce postoje	127
7.2	Stručný nárys vývoje oblasti výzkumu postojů	128
7.2.1	První etapa výzkumu postojů v sociální psychologii (1918–1950)	128
7.2.2	Druhá etapa výzkumu postojů (1950–1970)	129
7.2.3	Současná etapa rozvoje teorie a výzkumu postojů	133
7.3	Problém vnitřní struktury postoje a organizace postojů do soustav	135
7.4	Změna postojů	138
7.4.1	Zdroj persvazivní informace	138
7.4.2	Obsah persvazivní informace	139
7.4.3	Informační kanál	139
7.4.4	Faktory na straně příjematele	140
7.4.5	Cíl persvazivní komunikace	140
7.4.6	Proměnné vysvětlující proces změny postoje	141
7.4.7	Úloha přesvědčení při změně postoje	141
	Souhrn	142
	Klíčová slova	142
	Literatura	143

8. SOCIÁLNÍ MOTIVACE	147
<i>Jaromír Janoušek, Ivan Slaměník</i>	
8.1 Motivace jako psychický proces a jako psychická dispozice	147
8.2 Základní motivační faktory a jejich sociální povaha	150
8.3 Společenská determinace a společenské působení lidské motivace	153
8.3.1 Výkonová motivace	154
8.3.2 Motiv společné činnosti	156
8.3.3 Teorie vnímaného sebeuplatnění	157
Souhrn	158
Klíčová slova	159
Literatura	159
9. PROBLEMATIKA RODU V PSYCHOLOGII – SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE ŽENY A MUŽE	161
<i>Viera Bačová</i>	
9.1 Tradiční přístupy ke zkoumání žen a mužů v psychologii	161
9.1.1 Biologicko-fyziologický přístup	161
9.1.2 Sociální a kulturní přístup	163
9.1.3 Interakcionistické přístupy	164
9.2 Výsledky hlavního proudu psychologického zkoumání žen a mužů	164
9.2.1 Zkoumání rozdílů mezi pohlavími	165
9.2.2 Zkoumání rodu jako osobní proměnné	165
9.2.3 Kritické hodnocení psychologického zkoumání žen a mužů	167
9.3 Psychologie rodu	169
9.3.1 Rod jako sociální kategorie	170
9.3.2 Reflexe způsobů poznávání a zkoumání žen a mužů	173
9.3.3 Mocenské vztahy v problematice rodu	174
Souhrn	175
Klíčová slova	176
Literatura	176

ČÁST III. JEDINEC V INTERAKCI

10. SOCIÁLNÍ POZNÁVÁNÍ	181
<i>František Baumgartner</i>	
10.1 Specifika sociálního poznávání	181
10.2 Mezosobní percepcie	182
10.2.1 Utváření dojmu o osobě – teoretické modely	183
10.2.2 Determinanty ovlivňující proces formování dojmu	184
10.3 Atribuční procesy	186
10.3.1 Teorie odpovídajících závěrů	187
10.3.2 Kovariační teorie	188
10.3.3 Atribuční tendence	189
10.4 Sociální schémata: organizování dojmů	190
10.4.1 Druhy schémat	190
10.4.2 Schémata a fungování paměti	191
10.4.3 Kognitivní zkratky (zjednodušení)	193

10.5	Pragmatika sociálního poznávání	194
	Souhrn	195
	Klíčová slova	195
	Literatura	195
11.	SOCIÁLNÍ INTELIGENCE, SOCIÁLNÍ KOMPETENCE	199
	<i>František Baumgartner, Olga Orosová, Jozef Výrost</i>	
11.1	Sociální inteligence	199
11.1.1	Vývoj zkoumání sociální inteligence	200
11.1.2	Psychometrická vs. osobnostní linie studia sociální inteligence	201
11.1.3	Sociální vs. emocionální inteligence	202
11.1.4	Měření sociální inteligence	203
11.2	Sociální kompetence	205
11.2.1	Sociální kompetence jako konstrukt sociálních způsobilostí	206
11.2.2	Operacionální definování sociální kompetence a zdroje informací o sociální kompetenci	207
11.3	Psychologické studium moudrosti	208
	Souhrn	211
	Klíčová slova	211
	Literatura	212
12.	SOCIÁLNÍ KOMUNIKACE	217
	<i>Jaromír Janoušek</i>	
12.1	Základní charakteristika sociální komunikace	217
12.2	Komunikace verbální a neverbální, záměrná a nezáměrná	218
12.3	Verbální komunikace	219
12.4	Neverbální komunikace	221
12.5	Parajazykové projevy	223
12.6	Interpersonální komunikace	224
12.7	Intrapersonální komunikace a vnitřní řeč	225
12.8	Skupinová komunikace	225
	Souhrn	229
	Klíčová slova	230
	Literatura	230
13.	OSOBNÍ VZTAHY	233
	<i>Jozef Výrost</i>	
13.1	Konstituování tématu osobní vztahy	233
13.2	Problém vymezení předmětu zkoumání: interpersonální vs. osobní vztahy	235
13.3	Blížkost vztahu a možnosti jeho měření	237
13.4	Ještě jednou o době trvání vztahů: úloha závazků	238
13.5	Fyzikální a sociální kontext osobních vztahů	240
13.6	Fenomenologie intimity	242
13.7	Faktorová analýza struktury vztahů	245
	Souhrn	246
	Klíčová slova	247
	Literatura	247

14. AFILIACE, ATRAKTIVITA, LÁSKA	249
<i>Ivan Slaměnik</i>	
14.1 Afiliace	249
14.1.1 Fyzická blízkost	250
14.2 Atraktivita	252
14.2.1 Atraktivita fyzická a osobní	252
14.2.2 Teorie atraktivity	255
14.3 Láska	256
14.3.1 Trojúhelníková teorie lásky	258
14.3.2 Druhy lásky	260
Souhrn	263
Klíčová slova	263
Literatura	263
15. AGRESE	267
<i>Ladislav Lovaš</i>	
15.1 Co je agrese	267
15.1.1 Agrese a příbuzné pojmy	268
15.1.2 Typy agrese	269
15.2 Teoretické přístupy k agresi	270
15.2.1 Agrese jako instinkt	270
15.2.2 Frustrace a agrese	270
15.2.3 Kognitivní neoasociační teorie	271
15.2.4 Sociální učení	272
15.2.5 Teorie transferu excitace	272
15.2.6 Integrativní pohled na agresi	273
15.3 Příčiny a faktory agresivního chování	274
15.3.1 Situační faktory agrese	274
15.3.2 Biologické faktory agrese	275
15.3.3 Osobní faktory agrese	276
15.3.4 Faktory ovlivňující inhibici agresivního chování	277
15.3.5 Faktory sociálního prostředí	279
Souhrn	280
Klíčová slova	281
Literatura	281
16. PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ	285
<i>Ivan Slaměnik, Jaromír Janoušek</i>	
16.1 Co je prosociální chování	285
16.2 Proč pomáháme	286
16.2.1 Sociální výměna	287
16.2.2 Sociální normy	288
16.2.3 Empatie	289
16.3 Kdy pomáháme	290
16.3.1 Efekt přihlížejících	291
16.3.2 Rozptýlená odpovědnost	292
16.3.3 Osobnostní determinanty	293

16.4	Komu pomáháme	295
	Souhrn	297
	Klíčová slova	297
	Literatura	298
17.	SOCIÁLNÍ KONFLIKTY	303
	<i>Miroslav Frankovský, Michal Kentoš</i>	
17.1	Vymezení konfliktu	303
17.2	Druhy sociálních konfliktů	306
	17.2.1 Dynamika sociálního konfliktu	308
17.3	Řešení konfliktu	309
	17.3.1 Autoritativní řešení konfliktních situací	310
	17.3.2 Alternativní řešení konfliktních situací	310
	17.3.3 Intervence třetích stran	311
	17.3.4 Vyjednávání	313
	Souhrn	315
	Klíčová slova	316
	Literatura	316

ČÁST IV. SKUPINA

18.	MALÉ SOCIÁLNÍ SKUPINY	321
	<i>Ladislav Lováš</i>	
18.1	Základní pojmy	321
18.2	Skupinová struktura a kompozice skupiny	322
	18.2.1 Kompozice skupiny	322
	18.2.2 Skupinová struktura	323
18.3	Typy skupin	326
18.4	Vývojové procesy ve skupinách	326
	18.4.1 Vývoj skupiny	327
	18.4.2 Socializace jedince ve skupině	328
18.5	Skupinový vliv	330
	18.5.1 Sociální facilitace	330
	18.5.2 Sociální zahálení	331
	18.5.3 Skupinová polarizace	332
	18.5.4 Skupinářské myšlení (groupthink)	334
	Souhrn	335
	Klíčová slova	335
	Literatura	336
19.	KONFORMITA	339
	<i>Ivan Slaměník</i>	
19.1	Pojmové vymezení	339
19.2	Klasické studie konformity	340
	19.2.1 Vysvětlení konformity	343
	19.2.2 Činitelé ovlivňující konformitu	344

19.3	Vyhovění	346
19.3.1	Technika nohy ve dveřích	346
19.3.2	Technika dveří v tváři	348
19.3.3	Technika nízké koule	349
19.3.4	Technika to není vše	350
19.4	Poslušnost	350
	Souhrn	353
	Klíčová slova	353
	Literatura	354
20.	MAKROSOCIÁLNÍ JEVY A PROCESY	357
	<i>Alena Zeřová</i>	
20.1	Psychologie masových jevů	357
20.1.1	Terminologie, klasifikace	357
20.1.2	Teoretické koncepce	359
20.1.3	Laboratorní studie	360
20.1.4	Terénní studie	361
20.2	Psychologie etnicity	362
20.2.1	Mezietnické vztahy	363
20.2.2	Etnicita a teorie sociální identity	365
	Souhrn	367
	Klíčová slova	367
	Literatura	368
21.	MEZIKULTURNÍ PSYCHOLOGIE	373
	<i>Alena Zeřová</i>	
21.1	Kde se vzala a co je mezikulturní psychologie	373
21.2	Klíčový pojem kultura	375
21.3	Hledání kulturních specifik a univerzálií mezi kulturami	379
21.4	Když se kultury setkávají	380
21.5	Problémy a perspektivy mezikulturní psychologie	382
	Souhrn	383
	Klíčová slova	384
	Literatura	384
	REJSTŘÍK VĚCNÝ	389
	REJSTŘÍK JMENNÝ	395